

Projectplan Atelier Documenteren van de Samenleving

Erika Hokke, versie 1.0 definitief 11 mei 2014

versie	actie	Verspreiding
2014-03-25	Opzet projectplan §§ 1 t/m 4	Praktijkorganisaties en docenten
2014-04-09	Aanvullingen §§ 1 t/m 4 na bespreking 1 april	Praktijkorganisaties en docenten
2014-05-02	Aanvullingen na bespreking 15 april en schriftelijk commentaar. Eerste versie begroting toegevoegd.	PAOO, Archief2020, praktijkorganisaties
2014-05-11	Projectplan en begroting gesplitst. Begroting aangepast, laatste wijzigingen projectplan. Versie 1.0 definitief.	PAOO, Archief2020, praktijkorganisaties.

Inhoudsopgave

1. Inleiding en leeswijzer	1
2. Ateliers voor Onderwijs en Onderzoek	2
2.1. Innovatie in onderwijs.....	2
2.2. Het 'atelier-model'	4
3. Projectplan Atelier Documenteren van de Samenleving	7
3.1. Het vraagstuk : Documenteren van de Samenleving.....	7
3.2. Inrichting van het Atelier	10
3.3. Resultaat van het Atelier	13
3.4. Organisatie van het atelier	13
3.5. Communicatie / kennisdeling	14
3.6. Risico's en maatregelen.....	15
4. Planning uitvoering atelier	17
4.1. Fase 1: opzetten van het atelier	17
4.2. Fase 2: uitvoering van het atelier.....	17
4.3. Fase 3: borging, evaluatie en afronding	17
Bijlage 1	19

1. Inleiding en leeswijzer

Het Platform voor Archiefonderwijs en -onderzoek (PAOO), waarin de archiefopleidingen van de Hogeschool van Amsterdam, de Universiteit van Amsterdam en de Reinwardt academie zijn verenigd, introduceert vanaf collegejaar 2014-2015 samen met de Universiteit Leiden een nieuwe vorm van onderzoek en onderwijs: het Atelier. In een atelier werken studenten en docenten van de opleidingen samen met professionals vanuit de praktijk en (externe) experts aan het oplossen van vragen die leven in het archief- en informatiedomein.

Voor 2014-2015 staan twee ateliers gepland: het atelier *Actieve openbaarheid van WABO-dossiers* en het atelier *Documenteren van de Samenleving*. Ze zijn te beschouwen als twee pilots voor de ateliers, een goede evaluatie zowel tijdens als na afronding van de ateliers moet inzicht geven in de mogelijkheden die de ateliers bieden voor een nieuwe manier van onderwijs en onderzoek. Hoofdstuk 2 beschrijft deze innovatie in onderwijs, de doelstellingen die de onderwijsinstellingen willen bereiken met deze ateliers en de vorm van een atelier.

In het *Atelier Documenteren van de Samenleving* werkt het PAOO samen met Streekarchief Midden-Holland, stadsarchief Amsterdam en Archief Eemland. De centrale vraag van dit atelier is *“Wat is de rol van de archivaris in een samenleving die zichzelf documenteert? En hoe kan de archivaris die rol vormgeven?”* Het Atelier geeft met deze centrale vraag invulling aan de programmalijn ‘Documenteren van de Samenleving’ van het programma Archief2020. In deze programmalijn staat een *“Betere en meer efficiënte veiligstelling van behoudenswaardige particuliere archieven”* centraal. Als resultaat van deze programmalijn is gedefinieerd: *“Documenteren van de samenleving als (complementaire) taak wordt door samenwerkende archiefinstellingen uitgewerkt tot een praktische aanpak voor veiligstelling.”*¹

Het voorliggende projectplan² beschrijft in de hoofdstukken 3 en 4 de activiteiten die nodig zijn om dit atelier in te richten en uit te voeren. De begroting is in een separaat document opgenomen.

Dit projectplan heeft de volgende doelen:

- het ondersteunt de besluitvorming van het PAOO en de drie betrokken praktijkorganisaties over aanpak, planning, begroting en inzet van mensen en middelen in dit atelier;
- het definieert de werkzaamheden van de Atelierbaas (projectleider) van dit atelier en van de studenten, docenten en professionals die deelnemen aan het atelier;
- het vormt de basis voor een verzoek tot co-financiering van dit Atelier door programma Archief2020;
- het vormt de basis voor de evaluatie van het atelier als nieuwe innovatieve, inspirerende en interdisciplinaire leeromgeving voor beginnende (studenten) en ervaren professionals.

Dit projectplan is opgesteld in opdracht van programma Archief2020 en het Platform voor archiefonderwijs en -onderzoek. Input voor het projectplan is gegeven door docenten van de archiefopleidingen, bestuursleden van het PAOO, medewerkers van het Streekarchief Midden-Holland, medewerkers van het stadsarchief Amsterdam, medewerkers van Archief Eemland, medewerkers van programma Archief2020, voorzitters van BRAIN en KVAN, de lector Digital Archiving and Compliance en de lector Cultureel Erfgoed van de Reinwardt academie.

Bijlage 1 bevat een overzicht van de gevoerde gesprekken.

¹ Archief2020 Programmaplan 2013-2016 p. 13

² Voor het atelier ‘Actieve Openbaarheid van WABO-dossiers’ is een afzonderlijk projectplan opgesteld.

2. Ateliers voor Onderwijs en Onderzoek

2.1. Innovatie in onderwijs

2.1.1. Ateliers voor onderwijs en onderzoek

Het platform voor Archiefonderwijs en –onderzoek (hierna: PAOO) introduceert vanaf collegejaar 2014-2015 een nieuwe vorm van onderzoek en onderwijs: het Atelier. In een atelier werken studenten en docenten van de archiefopleidingen samen met professionals vanuit praktijkorganisaties en externe experts aan het oplossen van vraagstukken die zich voordoen in het archief- en informatiedomein. De vraagstukken zijn actueel, raken meerdere disciplines, zijn nog niet (volledig) opgelost en worden voorgedragen door organisaties uit het werkveld. De ateliers sluiten aan bij de behoefte in het veld tot ‘collegiaal experimenteren’ en het uitwerken van praktijkcases. Een atelier kan, al naar gelang de behoefte en onderzoeksvraag, verschillende vormen aannemen: als digitaal uitwisselingsplatform, als ruimte in een gebouw waar deelnemers samen onderzoeken en experimenteren, als netwerkorganisatie, als ‘pop-up’ locatie, etc.

Kenmerkend voor de ateliers is de samenwerking tussen de beginnende beroepsbeoefenaren (studenten en alumni), ervaren onderzoekers (docenten) en praktijkdeskundigen werkzaam in het archief- en informatiedomein (professionals) bij het formuleren en toetsen van oplossingen voor concrete vraagstukken en het actief verspreiden van de resultaten. In deze samenwerking en de actieve kennisdeling verschilt een atelier van een regulier project binnen een organisatie of van een reguliere module in een opleiding.

2.1.2. Beoogde innovatie

Versterking van de gemeenschappelijkheid in het archiefonderwijs en –onderzoek was enkele jaren geleden de reden om samenwerking vorm te geven tussen drie instituten die het archiefonderwijs verzorgen en waar archiefonderzoek een van de speerpunten is. Universiteit van Amsterdam (hierna: UvA), Hogeschool van Amsterdam (HvA) en Reinwardt academie (hierna: Reinwardt) hebben eind 2010 met een overeenkomst de krachten gebundeld binnen het Platform voor Archiefonderwijs en –onderzoek.

Hoewel ieder opleidingsinstituut een eigen curriculum heeft, vindt al enige jaren samenwerking plaats. De minor archivistiek, een minor van zes maanden, wordt door HvA en Reinwardt samen verzorgd. Studenten van HvA en van Reinwardt kunnen deel nemen aan deze minor. Docenten van de HvA verzorgen onderdelen van het onderwijs in de UvA, met name in de master archiefwetenschap. In 2014-2015 wil het PAOO samen met de Universiteit Leiden, leerstoel Archiefwetenschappen (hierna: RUL-AW), de ateliers als een nieuwe vorm voor onderwijs en onderzoek testen. Door gezamenlijk een atelier in te richten organiseren de onderwijsinstellingen een vorm, waarin zij nauw(er) samenwerken in het begeleiden van aankomend archivarissen en tegelijkertijd werken aan de ontwikkeling van het vakgebied. Dat doen de bij het archiefonderwijs betrokken docenten door het inrichten van twee ateliers, waarbij in de ateliers uitgegaan wordt van een interdisciplinaire³ benadering van de vraagstukken.

De vernieuwing die het PAOO beoogt ligt op de volgende punten:

- *Onderzoekend leren in een innovatieve, dynamische context*
Aan studenten van het initieel onderwijs (HBO, WO) wordt een onderwijs- en onderzoeksomgeving geboden die niet voorspelbaar is. Studenten gaan aan de slag met een actueel vraagstuk, dat nog niet is opgelost. Bij het oplossen werken zij samen met docenten, en afgestudeerde professionals als gelijkwaardige onderzoekers.

³ naast archivistisch onder andere juridisch, technisch en organisatorisch

Anders dan in het onderwijs leren zij dus niet 'van', maar 'met' docenten en professionals. Anders dan in het onderwijs wordt er niet gewerkt met een (volledig uitgedachte en doorontwikkelde) casus, maar met een echt vraagstuk waarvan "de" oplossing nog niet bekend is.

- *Beginners en gevorderden*

Het atelier is niet alleen bedoeld voor studenten, maar ook voor afgestudeerde professionals die hun kennis en vaardigheden willen opfrissen of die vanwege hun specialisatie worden gevraagd mee te denken. Het atelier vervult een rol in de na- en bijscholing van afgestudeerde professionals. Deze professionals brengen op hun beurt hun kennis, ervaring en onderzoeksvragen in het atelier.

- *Verschillende niveaus en disciplines*

Studenten die de archivistiek opleidingen aan HBO en universiteit volgen kunnen deelnemen aan een atelier, in de vorm van stage of scriptieonderzoek. Archivistiek studenten van UvA, HvA, Reinward en RUL worden nadrukkelijk uitgenodigd mee te doen. Studenten en docenten vanuit andere opleidingen / disciplines worden nadrukkelijk uitgenodigd deel te nemen. Gedacht wordt aan historici en juristen, maar ook aan informatieprofessionals, ICT-ers en communicatiedeskundigen.

- *Theorie en praktijk als elkaar versterkende invalshoeken*

In het atelier staat de wisselwerking tussen theorie en praktijk centraal. Een concrete vraag vanuit een praktijkorganisatie wordt veralgemeniseerd en vanuit een theoretische invalshoek benaderd. Bestaande (en nieuwe) theorieën, concepten en methoden worden in de praktijk getoetst. Er is sprake van balanceren tussen academische distantie en praktijkgerichte relevantie. Studenten en professionals leren in het atelier die balans te zoeken en te gebruiken bij (pogingen tot) het oplossen van vraagstukken uit het archief- en informatiedomein.

2.1.3. Beoogde evaluatie

De ateliers worden in studiejaar 2014-2015 voor de eerste keer ingericht, maar wel met de verwachting dat de ateliers daarna onderdeel uit gaan maken van het reguliere curriculum van de UvA, HvA, Reinwardt en RUL-AW.

Om te leren van deze eerste ronde van ateliers is voorzien in een evaluatie van de ateliers. Deze evaluatie moet (tenminste) een antwoord geven op de volgende vragen:

1. *Is het voor de drie instellingen, verenigd in het PAOO, in samenwerking met RUL-AW mogelijk om gezamenlijk een onderwijs- en onderzoeksomgeving in te richten? Wat ging goed, wat moet anders of beter?*

Het betreft hier primair de organisatorische aspecten van het atelier: sturing, inbedding in het onderwijs, aansluiting op lectoraten, financiering, draagvlak, etc.

2. *Is het atelier geschikt als leeromgeving, waar studenten, docenten en professionals door lerend onderzoeken vanuit theorie en praktijk hun professionele competenties verder ontwikkelen?*

Het betreft hier primair de didactische aspecten van het atelier: het gezamenlijk onderzoekend leren door studenten, docenten en professionals en de wisselwerking tussen theorie en praktijk.

3. *Is het mogelijk in een atelier onderzoek te doen, dat voldoet aan de eisen die HBO en WO stellen aan toegepast en toepasbaar (wetenschappelijk) onderzoek?*

Het betreft hier het leren onderzoeken in het atelier en de kwaliteit van het onderzoek en de onderzoeksresultaten.

Bij de uitvoering van de ateliers in het jaar 2014-2015 en de evaluatie is het zinvol om een onderwijskundige te betrekken, die niet inhoudelijk betrokken is bij het onderwerp en het onderzoek. De monitoring en evaluatie wordt om die reden belegd bij een onderwijskundige van de betrokken onderwijsinstellingen. Hiervoor wordt 0,1 fte gereserveerd op de begroting van het atelier.

Naast de didactische evaluatie vindt aan het eind van het project ook een inhoudelijke evaluatie plaats: zijn de resultaten bruikbaar voor de praktijkorganisatie? Zie voor deze evaluatie §4

2.2. Het 'atelier-model'

2.2.1. Inleiding

Tijdens het opstellen van dit plan van aanpak is in overleg met docenten van de betrokken opleidingen het idee voor een atelier verder uitgewerkt tot een 'atelier-model'. In dit atelier-model zijn

- de inrichting en fasering van een atelier beschreven (hoe verloopt een atelier?);
- de uitgangspunten en randvoorwaarden voor een atelier benoemd (wat zijn de voorwaarden om een atelier te starten?);
- en is vastgelegd hoe de sturing van een atelier plaats vindt.

Dit atelier-model vormt het kader voor het atelier Documenteren van de Samenleving (en andere ateliers, zoals het atelier Actieve Openbaarheid van WABO-dossiers) en is om die reden hieronder opgenomen.

2.2.2. Inrichting en fasering ateliers

Ieder atelier kent drie fasen: *denken en plannen*; *doen en delen* en tot slot *evalueren en borgen*. Schematisch:

	Fase 1 <i>Denken en plannen</i>	Fase 2 <i>Doen en delen</i>	Fase 3 <i>Evalueren en borgen</i>
Wie?	Een docent, student, professional of beoogd Atelierbaas, in opdracht van PAOO en praktijkorganisatie.	Groepjes onderzoekers (studenten, docenten en professionals). Externe experts.	De Atelierbaas (met input van de onderzoekers)
Wat?	<ul style="list-style-type: none"> • Probleemgebied in kaart brengen, vraagstelling uitwerken, oplossingen suggereren; • Werving onderzoekers. • Planning mensen en middelen fase 2. 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoek doen conform onderzoeksplan; • Externe experts betrekken; • Conclusies en adviezen formuleren; • Instrumenten opstellen; • Resultaten presenteren 	<ul style="list-style-type: none"> • Procesmatige evaluatie van het Atelier • Inhoudelijke evaluatie Atelier resultaat • Verdere verspreiding resultaten: in onderwijs en bij praktijkorganisaties
Hoe?	<ul style="list-style-type: none"> • Actieve sessies met praktijkorganisaties en opleidingen • Voorlichting aan studenten en professionals 	<ul style="list-style-type: none"> • Afhankelijk van gekozen onderzoeksmethodiek • Kennisdeling via blog, open ateliers, expert meetings, masterclasses, symposium 	<ul style="list-style-type: none"> • Verslag opstellen • Onderwijsmateriaal maken • Publicatie(s) maken en presentatie(s) geven
Resultaat?	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksplan fase 2 	<ul style="list-style-type: none"> • "Conclusies en adviezen" • Concreet toepasbare "instrumenten" voor opdrachtgever en hele veld • Tussentijdse kennisdeling • Eindsymposium 	<ul style="list-style-type: none"> • Organisatorische en financiële verslaglegging; • Verspreiding van de resultaten.
Sturing?	<ul style="list-style-type: none"> • PAOO en praktijk-organisatie: opdrachtgever 	<ul style="list-style-type: none"> • PAOO en praktijk-organisatie: opdrachtgever • Atelierbaas: coördinatie, organisatie, bewaker van deadlines en doelstellingen 	<ul style="list-style-type: none"> • PAOO : opdrachtgever

Een atelier start met de fase van *denken en plannen*. In deze fase staat het definiëren van het vraagstuk en het bepalen van mogelijke oplossingsrichtingen centraal. Dit is nadrukkelijk geen theoretische exercitie vanuit een ivoren-toren, maar een actief proces waarbij in overleg met verschillende 'stakeholders', waaronder de atelierpartners, richting gegeven wordt aan het onderzoek. Het actief werven van onderzoekers (studenten van de onderwijsinstellingen, professionals in het werkveld) en het benaderen van experts die hun expertise toe kunnen voegen aan het atelier

vindt ook plaats in deze fase. Ook wordt de projectleider / Atelierbaas van het atelier benoemd. De fase van *denken en plannen* levert dus een nader uitgewerkt onderzoeksplan voor de tweede fase, met als kern:

- Wat is het vraagstuk, wat gaan we doen, hoe pakken we het onderzoek aan, wat leveren we op?
- Welke onderzoekers en experts doen er mee? Welke middelen en faciliteiten zetten we in?

In de tweede fase staat het *doen en delen* centraal. Er wordt uitvoering gegeven aan het onderzoeksplan. Over de voortgang wordt actief gecommuniceerd via blogs (of andere digitale communicatiemiddelen) en via “*Open ateliers*”, waar iedere geïnteresseerde bij aanwezig kan zijn. Samen met de KVAN wordt een masterclass georganiseerd. Aan het eind van de tweede fase vindt een symposium plaats, waar de resultaten van het atelier worden gepresenteerd.

De derde fase is gericht op *evaluatie en borging* van het atelier. Evaluatie betreft zowel de organisatorische en financiële als de inhoudelijke evaluatie van het atelier en het afleggen van verantwoording aan opdrachtgever PAOO, betrokken praktijkorganisaties en financiers. Evaluatie betreft in 2014-2015 nadrukkelijk ook de evaluatie door een onderwijskundige, zoals hierboven in §2.1 is beschreven.

Borging richt zich op het verspreiden van de resultaten van het atelier, via presentaties en publicaties, cursussen, onderwijsmateriaal, etc. Voor de hand ligt om voor het verspreiden van de resultaten contact te zoeken met de Stichting Archiefpublicaties en met de verschillende beroepsverenigingen in het archief- en informatiedomein (minimaal KVAN, SOD, NVBA, KNVI). Onderdeel van evaluatie en borging is ook het bepalen van de vraagstukken voor eventueel vervolgonderzoek. Dit vervolgonderzoek kan uitgevoerd worden in een nieuw atelier, maar kan ook een startpunt zijn voor scripties van individuele studenten.

2.2.3. Uitgangspunten en randvoorwaarden voor een atelier

Voor een atelier gelden de volgende uitgangspunten:

- Een atelier behandelt een vraagstuk uit het archief- en informatiedomein. Het vraagstuk is actueel, nog niet (volledig) opgelost en wordt voorgedragen door tenminste één organisatie uit het veld van archief- en informatiemanagement.
- Het PAOO is samen met tenminste één praktijkorganisatie opdrachtgever voor een atelier.
- In een atelier wordt door studenten en docenten samengewerkt met professionals uit de praktijk. Waar nodig wordt externe expertise ingeroepen.
- Studenten werken binnen het atelier aan het (verder) ontwikkelen van hun professionele competenties.
- Het atelier is niet beperkt tot studenten archivistiek / archiefwetenschap van UvA, HvA, Reinwardt en RUL-AW. Studenten van andere HBO en WO opleidingen worden uitgenodigd om via stage of scriptie deel te nemen aan het atelier.
- Voor ieder atelier wordt een sluitende projectbegroting opgesteld.

Om een atelier uit te kunnen voeren moet minimaal voldaan worden aan de volgende randvoorwaarden:

- Uitvoering van een atelier moet passen binnen de onderwijsplanning van UvA, HvA, Reinwardt en RUL-AW.
 - Voor HvA en Reinwardt betekent dit dat studenten via een stage of scriptie deel kunnen nemen aan het atelier.
 - Voor UvA en ULeiden betekent dit dat studenten via een scriptie deel kunnen nemen aan het atelier.
 - Voor UvA betekent dit dat het onderwijs in de laatste vier weken van een master-module in het teken van het atelier kan staan.

- De onderwijsinstellingen, verenigd in het PAOO, zorgen gezamenlijk voor de inzet van minimaal één docent voor 0,2 fte als onderzoeker in het atelier⁴. NB. het onderzoek kan door 1 docent gedaan worden, maar ook door meerdere docenten.
- De praktijkorganisatie die het probleem aandraagt zorgt ervoor dat minimaal 1 medewerker voor 0,1 fte als onderzoeker deelneemt aan het atelier.⁵

2.2.4. Sturing van een atelier

Het PAOO is eigenaar en opdrachtgever van de ateliers waarin studenten en docenten samen met professionals werken aan het oplossen van vraagstukken in het archief- en informatiedomein. Het PAOO is geen rechtspersoon, maar een samenwerkingsverband van de eerder genoemde onderwijsinstellingen. Om die reden zal per atelier één van de betrokken onderwijsinstellingen namens PAOO optreden als eigenaar en opdrachtgever.

Het PAOO richt samen met de betrokken praktijkorganisatie(s) een stuurgroep in. De stuurgroep bestaat uit de vertegenwoordiger van de onderwijsinstelling en de directeur van de praktijkorganisatie. Vanwege de co-financiering van de ateliers in 2014-2015 door Archief2020 neemt de programmamanager of projectcoördinator van dit programma deel aan de stuurgroep. De rolverdeling is als volgt:

- De onderwijsinstellingen, verenigd in het PAOO, zijn binnen het atelier de leverancier van onderzoekscapaciteit in de vorm van studenten en docenten.
- De praktijkorganisatie is als probleemeigenaar de eerste afnemer van de resultaten van het onderzoek en is leverancier van onderzoekscapaciteit.
- Programma Archief2020 zorgt voor co-financiering van het atelier en bewaakt de bijdrage van het atelier aan de programmadoelstellingen (alleen in jaar 2014-2015).

De stuurgroep komt minimaal 2 keer bij elkaar, bij opdrachtverlening en bij decharge, maar kan vaker vergaderen. Het aantal vergaderingen en de onderwerpen voor het atelier Documenteren van de Samenleving is verderop in zijn De stuurgroep:

- Stelt mensen en middelen beschikbaar;
- Wijst een Atelierbaas aan;
- Bewaakt voortgang en resultaten;
- Bewaakt borging en evaluatie;
- Verleent Atelierbaas en onderzoekers decharge na oplevering van de resultaten.

⁴ NB. voor 2 ateliers is de totale inzet van docent-onderzoekers dus 0,4 fte. Onderwijsinstellingen kunnen natuurlijk ook een grotere inzet toezeggen.

⁵ Ook hier geldt dat 0,1 fte de minimale inzet is, meer is mogelijk.

3. Projectplan Atelier Documenteren van de Samenleving

3.1. Het vraagstuk : Documenteren van de Samenleving

3.1.1. Situatieschets

In 2007 presenteerde de Commissie Jeurgens⁶ een nieuwe visie op de waardering en selectie van archieven. In het rapport *Gewaardeerd Verleden* beschrijft en beoordeelt de commissie de geldende methoden van waardering, selectie en acquisitie van zowel overheidsarchieven als particuliere archieven. Voortbouwend op⁷ onder andere het rapport *Het tekort van het teveel* van de Raad voor Cultuur, visies van archiefwetenschappers op waardering en selectie en voorbeelden van waardering en selectie buiten Nederland stelt de commissie nieuwe doelstellingen en criteria en een andere methode van archiefselectie voor. “Niet langer is de (rijks)overheid de focus, de blik richt zich op de maatschappij als geheel en op de interactie tussen overheid en burger”⁸ zo vat de algemene rijksarchivaris de nieuwe visie kort samen. Waar in de oude PIVOT-methodiek het ‘reconstrueren van het handelen van de overheid op hoofdlijnen’ het uitgangspunt van waardering en selectie was, richt de nieuwe methodiek zich op (wat men is gaan noemen:) het ‘documenteren van de samenleving’. Het is een verbreding van het object van het waarderings- en selectiebeleid naar alle mogelijke archieven van alle mogelijke herkomst.⁹ Deze verbreding vraagt om bezinning, niet alleen op de vraag hoe dit te realiseren is en of het streven naar volledigheid reëel is. Maar ook reflectie op de vraag wat de rol van de archivaris is in dit ‘documenteren van de samenleving’. Heeft de archivaris hierin wel een rol, of documenteert de samenleving zichzelf wel?

Eén van de programmalijnen van Archief2020 richt zich, volgend op het rapport *Gewaardeerd Verleden* en de visienota *Archiveren is vooruitzien* van KVAN en BRAIN¹⁰, op het onderwerp ‘Documenteren van de Samenleving’. Centraal in deze programmalijn staat het een ‘betere en meer efficiënte veiligstelling van behoudenswaardige particuliere archieven’¹¹ realiseren, waar twee doelstellingen aan gekoppeld zijn:

1. De archiefsector bevordert duurzaam (digitaal) archiefbeheer bij vormers van behoudenswaardige particuliere archieven.
2. De archiefsector ontwikkelt en hanteert een samenhangende aanpak voor veiligstelling van behoudenswaardige particuliere archieven.

Deze tweede doelstelling is volgens het programma gerealiseerd als het ‘Documenteren van de samenleving als (complementaire) taak door samenwerkende archiefinstellingen is uitgewerkt tot een praktische aanpak voor veiligstelling.

Praktijkorganisaties zijn, op hele verschillende manieren, bezig in hun acquisitie uitvoering te geven aan de nieuwe methodiek die in *Gewaardeerd Verleden* is neergelegd. Streekarchief Midden-Holland heeft het initiatief genomen om via de vorm ‘your seat at the table’ lokale hotspots en trends te benoemen. Een vraag die bij het Streekarchief Midden-Holland leeft is hoe je als archivaris je rol in de samenleving kunt invullen, welke kennis en vaardigheden heb je nodig en hoe kun je jezelf positioneren? Voor het stadsarchief Amsterdam speelt de vraag “Hoe is de waarderingsmethodiek

⁶ Formeel de Commissie Waardering en Selectie. Een door de algemene rijksarchivaris samengestelde commissie, onder voorzitterschap van prof. dr. K.J.P.F.M Jeurgens.

⁷ Voor een overzicht van publicaties en best-practises zie de noten bij het rapport.

⁸ Commissie Waardering en Selectie *Gewaardeerd Verleden. Bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven* (Den Haag, 2007) p. 5

⁹ Voor een volledige beschrijving van de nieuwe methodiek verwijs ik naar het rapport. De term ‘documenteren van de samenleving’ lijkt daar niet in voor te komen.’

¹⁰ KVAN en BRAIN *Archiveren is vooruitzien. Visie van BRAIN en KVAN op de koers en inrichting van het archiefwezen* (juni 2009)

¹¹ Archief2020 Programmaplan 2013-2016 p.13 De begrippen ‘veiligstelling’ en ‘behoudenswaardig’ zijn in het programmaplan niet nader gedefinieerd.

van de commissie Jeurgens op een efficiënte manier in de praktijk kan om te zetten?” Belangrijk uitgangspunt voor het acquisitiebeleid van het stadsarchief is ‘vooruitkijken’ in plaats van ‘omkijken’. Dus in eerste instantie niet in kaart brengen wat in een bepaald domein de afgelopen 20-50 jaar is gebeurd en op grond daarvan acquireren. Maar pro-actief en vooruitdenkend de acquisitie organiseren. Activiteiten die het stadsarchief hiertoe heeft opgezet zijn onder andere het benoemen van ambassadeurs voor specifieke doelgroepen en het uitvoeren van een lokale trendanalyse samen met het bureau Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam. Stadsarchief Amsterdam wil bovendien bekijken of de ideeën uit de museale wereld over participatief verzamelen bruikbaar zijn voor het acquireren van (particuliere) archieven. Archiefdienst Eemland heeft recent een publieksarchivaris benoemd en ontwikkelt “Het Bewaren Waard”, een omgeving waar inwoners van Amersfoort hun eigen particuliere archief kunnen opslaan en beheren. Archief Eemland heeft het afgelopen jaar ook een aantal ‘tafels’ georganiseerd. Bijeenkomsten waar ‘met een link naar het verleden gesproken werd over het heden’. Onderwerpen waren ‘popgeschiedenis van Amersfoort’, ‘Beeld van de stad Amersfoort’ en (bij de geboorte van de 150.000^e inwoner) ‘wat maakt mij nu een Amersfoorter?’ Deze activiteiten leiden bij het Archief Eemland tot veel nieuwe vragen (organisatorisch, juridisch, ethisch, ...), waarbij de centrale vraag is ““Wat komt er op je af, als je van deze activiteiten organiseert? En ben je hierop voorbereid? Weet je wat je moet doen?”¹²

De vragen die de drie praktijkorganisaties stellen zijn niet uniek. Ook andere archivarissen en niet-archivarissen houden zich bezig met de vraag of en hoe het ‘documenteren van de samenleving’ te realiseren is. Het Nationaal Archief heeft in de jaren 2012-2014 in het project Maatschappij Brede Trendanalyses verschillende domeinanalyses uitgevoerd om de nieuwe methodiek uit *Gewaardeerd Verleden* te testen en archieven van de rijksoverheid uit de periode 1976-2005 volgens de nieuwe methodiek te waarderen, selecteren en overbrengen.¹³ In het project Trendmonitor van het Nationaal Archief wordt nu onderzocht of de trends ook in de archiveringsystemen bij de archiefvormers in te bedden zijn. Of de domeinanalyses ook de basis gaan vormen voor een nieuw beleid richting particuliere archiefvormers is mij niet bekend. De VNG heeft, ter voorbereiding van de nieuwe gemeentelijke selectielijst, een systeemanalyse gepubliceerd en is van plan dit jaar een trendanalyse te laten uitvoeren. Die gemeentelijke trendanalyse moet voorzien worden van een handreiking, waarmee lokale overheden de trendanalyse actueel kunnen houden en lokale trends en hotspots kunnen benoemen.¹⁴ Over de grens in België zijn vier categoriale instellingen van plan een gezamenlijk acquisitiebeleid te formuleren, waarin ook afspraken staan welke instelling welk ‘type’ archieven zal gaan beheren.

Ideeën rondom het ‘documenteren van de samenleving’ gaan bovendien niet alleen uit van archiefdiensten die via een acquisitieplan ‘waardevolle archieven veiligstellen’ door ze zelf te gaan beheren. Karin van der Heiden gaat uit van het idee dat particuliere archiefvormers zelf hun eigen digitale archieven vormen en beheren. Haar publicatie *Bewaar als* geeft aan particuliere archiefvormers vier tips hoe zij dit het beste kunnen doen en benoemt vijf dingen die particuliere archiefvormers echt moeten weten om de archivering goed te kunnen doen.¹⁵ Ook Filip Boudrez hanteert het uitgangspunt dat particuliere archiefvormers zelf aandacht moeten besteden aan digitale archivering. Zijn argument is dat er anders voor de archiefdiensten op termijn niets te acquireren over blijft. Hij ziet als belangrijke taak voor archivarissen dat zij ‘sensibiliseren’: aan particuliere archiefvormers uitleggen dat digitale archieven

¹² In de voorbereiding van dit projectplan is gesproken met Sigfried Janzing en Eveline van der Hulst van Streekarchief Midden-Holland, Emmy Ferbeek van Stadsarchief Amsterdam en Georges Elissen van Archief Eemland. Deze tekst is een hele beknopte samenvatting van de punten die in deze gesprekken aan de orde zijn geweest.

¹³ <http://www.nationaalarchief.nl/onderwerpen/waardering-selectie/projecten/maatschappijbrede-trendanalyse-1976-2005> Te hopen is dat dit project door het NA of een externe partij geëvalueerd wordt, zodat niet alleen de domeinanalyses, maar ook de leerervaringen die zijn opgedaan voor iedereen beschikbaar komen. Op dit moment heeft het NA daar nog geen plannen voor.

¹⁴ Mondelinge toelichting vanuit VNG

¹⁵ Zie www.bewaarals.nl Zie ook Karin van der Heijden ‘Wanneer gooide jij je laatste floppy weg?’ in: Theo Vermeer, Petra Links, Justin Klein *Particuliere Archieven. Fundamenten in Beweging* (S@P jaarboek 12, 2013)

bijzondere aandacht behoeven en welke maatregelen dat voor de archiefvormer dan met zich mee brengt.¹⁶ In een hele andere omgeving denken bedrijfsarchivarissen, verenigd in de Nederlandse Vereniging voor Bedrijfsmatig Archiveren (NVBA) ook na over dit onderwerp. Uitgaande van het idee dat bedrijven hun eigen bedrijfsarchieven beheren, om te voldoen aan wettelijke vereisten maar ook als kennisbron en soms als historisch bedrijfsarchief, heeft de NVBA een selectielijst voor bedrijfsarchieven opgesteld. Deze lijst wordt in 2014 geactualiseerd, waarbij ook gekeken wordt naar de nieuwe ideeën rondom waardering en selectie.

3.1.2. Opborrelende vragen

Vanuit bovenstaande situatieschets hebben vertegenwoordigers van de HvA, UvA, Reinwardt academie en Universiteit Leiden met vertegenwoordigers van het Streekarchief Midden-Holland, stadsarchief Amsterdam en Archief Eemland gediscussieerd over de vragen die samenhangen met het onderwerp Documenteren van de Samenleving. Daarbij werd al snel vastgesteld dat het niet de archivaris is die de samenleving documenteert. De samenleving documenteert zichzelf wel (of misschien ook niet). Het is eerder de wens van archivarissen om daarin een rol te spelen, een wens die bijvoorbeeld tot uitdrukking komt in (of volgt uit) het rapport *Gewaardeerd Verleden*. En die ook zichtbaar is in de acquisitie-activiteiten van de praktijkorganisaties. Waarbij dan de vraag opkomt 'wat die rol dan is, hoe die uitgevoerd kan worden en of 'de samenleving' wil dat archivarissen die rol vervullen.' Deze discussie levert als centrale overkoepelende vraag voor dit atelier dan ook in eerste instantie de volgende vraag op *Wat is de rol van de archivaris in een samenleving die zichzelf documenteert? Hoe kan hij deze vormgeven?*

Deze centrale vraag riep in de discussie allerlei vervolgvragen op, aansluitend bij de formulering 'rol van archivarissen':

- Ziet de archivaris een rol als (toekomstig) beheerder van particuliere archieven, of blijven de archieven bij de archiefvormer. (*custodial / non-custodial*)
- Stelt hij zich in zijn rol volgend of sturend op? Of ontdekkend en anticiperend op de ontwikkelingen in die samenleving? Of faciliterend aan anderen?
- Heeft de archivaris een rol als docent (of missionaris), om de particuliere archiefvormers bewust te maken van de waarde van archieven en ze uit te leggen welke activiteiten de archiefvormer moet uitvoeren om die archieven beschikbaar te houden?
- In hoeverre is de archivaris (nu) professioneel competent genoeg een dergelijke rol te vervullen? Wat heeft hij nog nodig aan kennis, vaardigheden, positie?
- Als de samenleving zichzelf documenteert, waar is de archivaris dan nog voor nodig? Wat is de toegevoegde waarde van archivarissen?

Over het documenteren van de samenleving, in de zin van het formuleren van acquisitiebeleid en het uitvoeren van acquisities, zijn de volgende vragen geformuleerd:

- Hoe valt de methodiek uit *Gewaardeerd Verleden* te operationaliseren?
- Zijn de ideeën uit de museale wereld over participatief verzamelen bruikbaar zijn voor het acquireren van (particuliere) archieven.
- Dragen de activiteiten die Streekarchief Midden-Holland, stadsarchief Amsterdam en Archief Eemland uitvoeren als het gaat om bijvoorbeeld het definiëren van hotspots, uitvoeren van trendanalyses, benaderen van particuliere archiefvormers, etc bij aan het documenteren van de samenleving?
- Zijn die activiteiten ook bruikbaar voor andere instellingen?

¹⁶ Filip Boudrez 'Iedereen digitale archivaris' in: Theo Vermeer, Petra Links, Justin Klein *Particuliere Archieven. Fundamenten in Beweging* (S@P jaarboek 12, 2013)

3.1.3. Centrale vraag

De vraag die centraal staat in dit Atelier is:

“Wat is de rol van de archivaris in een samenleving die zichzelf documenteert? En hoe kan de archivaris die rol vormgeven?”

In de fase ‘denken en plannen’ wordt deze centrale vraag, met gebruikmaking van de andere vragen die in de voorbereiding van dit plan van aanpak zijn geformuleerd (zie 3.1.1. situatieschets en 3.1.2 opborrelende vragen), verder uitgewerkt in deelvragen en deelonderzoeken.

3.1.4. Stakeholders

De uitvoering van het Atelier Documenteren van de Samenleving is onder andere van belang voor:

- De samenleving, daarin particuliere archiefvormers, communities, etc.
- Het strategisch informatie overleg van de gemeente.
- Archieven, erfgoedinstellingen en musea die gericht zijn op nieuwe manieren van participatie en binding met publiek
- Organisaties of particulieren die zelf collecties vormen
- Onderwijsinstellingen zoals Saxion, UvA, HvA, reinwardt
- Archivarissen, die hun kennis en vaardigheden willen ontwikkelen.

3.2. Inrichting van het Atelier

3.2.1. Betrokken organisaties

Het Atelier Documenteren van de Samenleving wordt uitgevoerd door de onderwijsinstellingen van het PAOO en de praktijkorganisaties Streekarchief Midden-Holland, stadsarchief Amsterdam en Archief Eemland.

De Hogeschool van Amsterdam is, namens het PAOO, eigenaar en opdrachtgever, van het atelier Documenteren van de Samenleving. Als ‘penvoerder’ namens het PAOO stuurt de HvA de atelierbaas aan, doet de HvA het verzoek aan Archief2020 tot co-financiering, verdeelt HvA de middelen over de andere betrokken instellingen en stelt de HvA de financiële verslaglegging op.

- De praktijkorganisaties Streekarchief Midden-Holland, stadsarchief Amsterdam en Archief Eemland zijn probleem eigenaar en eerste afnemer van de resultaten van het atelier. De praktijkorganisaties beoordelen de resultaten van het atelier op bruikbaarheid.
- De HvA, UvA, Reinwardt academie en de praktijkorganisaties Streekarchief Midden-Holland, stadsarchief Amsterdam en Archief Eemland leveren docenten en medewerkers als onderzoekers.
- De HvA, UvA, Reinwardt academie en Universiteit Leiden stimuleren studenten mee te doen als onderzoeker in het atelier.

De KVAN heeft aangegeven samen met de ateliers masterclasses te willen organiseren. De lectoren Digital Archiving and Compliance en Cultureel Erfgoed hebben aangegeven lezingen of masterclasses te willen verzorgen.

Met KVAN en de beide lectoren worden in de fase ‘denken en plannen’ nadere afspraken gemaakt.

3.2.2. De projectstructuur

Het project bestaat uit een stuurgroep, een atelierteam van onderzoekers en tot slot uit een brede groep van atelierpartners.

3.2.2.1. Stuurgroep

De stuurgroep bestaat uit de vertegenwoordiger van de onderwijsinstelling en de directeuren van twee van de betrokken praktijkorganisatie. Vanwege de co-financiering van de ateliers in 2014-2015 door Archief2020 neemt de programmamanager of projectcoördinator landelijke projecten van dit programma deel aan de stuurgroep. (zie ook § 2.2.4)

De stuurgroep van het atelier Documenteren van de Samenleving bestaat uit tenminste drie leden:

- Jelke Nijboer (manager sectie Informatie & Media van HVA-MIM) tevens voorzitter;
- Sigfried Janzing, directeur Streekarchief Midden-Holland
- Emmy Ferbeek, hoofd collecties Stadsarchief Amsterdam

Afhankelijk van de manier waarop de co-financiering door programma Archief2020 wordt uitgevoerd, kan de programmamanager of programmacoördinator Archief2020 deel uit maken van de stuurgroep. Overleg en besluitvorming hierover vindt plaats parallel aan de aanvraag vanuit PAOO tot co-financiering van dit atelier door programma Archief2020.

De stuurgroep komt minimaal bijeen op de volgende momenten:

- ca. medio mei 2014: ja/nee besluitvorming over projectplan en budget. Aanwijzen Atelierbaas. Opdracht verstrekken voor opstellen onderzoeksplan fase 2 en uitvoering overige activiteiten.
- ca. juni 2014: ja/nee besluitvorming plan fase 2.
- ca. oktober 2014: bewaking voortgang uitvoering fase 2
- ca. februari 2015: acceptatie resultaten fase 2. Besluitvorming over borgen resultaten.
- ca. juni 2015: acceptatie evaluatie en verantwoording. Decharge Atelierbaas.

3.2.2.2. Atelierteam

Het atelierteam is verantwoordelijk voor het opzetten en uitvoeren van het onderzoek. Binnen het atelierteam zijn de volgende rollen aanwezig:

- **Atelierbaas:**
geeft sturing aan het atelier. Coördineert het onderzoek en de onderzoekers, coördineert de kennisdeling, zorgt voor evaluatie en verantwoording aan stuurgroep, zorgt voor borging van de resultaten.
- **Onderzoeker:**
doet onderzoek. Dit zijn zowel de studenten, docenten, als de professionals die samen onderzoek doen conform het door hen geformuleerde onderzoeksplan.
- **Communicatiemedewerker:**
organiseert de kennisdeling. Stelt een communicatieplan op, richt het digitaal atelier in, verzorgt de communicatie met atelierpartners en het bredere veld, organiseert bijeenkomsten.
- **Onderwijskundige evaluator:** monitoring van de didactische innovatie.

De samenstelling van het atelierteam is als volgt:

Atelierbaas	:	(Werving externe) atelierbaas 0,4 fte
Onderzoekers	:	<ul style="list-style-type: none">• Professional vanuit Streekarchief Midden-Holland 0,1fte• Professional vanuit stadsarchief Amsterdam 0,1fte• Professional vanuit Archief Eemland 0,1 fte• Docent HvA 0,2 fte• Docent Reinwardt 0,1 fte• Docent UvA 0,1 fte

	<ul style="list-style-type: none"> • Docent RUL-AW, beperkt aantal uren • Studenten van HvA, Reinwardt, UvA en/of RUL-AW. (Werving in fase 1) • Professionals uit het archief- en informatiedomein en aanpalende disciplines. (Werving in fase 1.)
Communicatiemedewerker	<ul style="list-style-type: none"> • Nog te werven binnen één van de betrokken instellingen 0,1 fte. • En een HBO-stagiair. (Werving in fase 1)
Onderwijskundige evaluator ¹⁷	: Docent of onderwijskundige van één van de onderwijsinstellingen, 0,1 fte
Studentbegeleiding ¹⁸	: Docent van de betreffende opleiding. PM
Stagementor ¹⁹	: Medewerkers praktijkorganisaties. PM

NB. Docenten verzorgen ook de reguliere begeleiding van stages en scripties. Mentoren bij praktijkorganisaties verzorgen ook de reguliere stagebegeleiding van HBO-studenten. Deze activiteiten staan naast de activiteiten die docenten en professionals als onderzoeker in het atelier uitvoeren. Om die reden staan ze in bovenstaand overzicht ook afzonderlijk vermeld. De uren hiervoor komen echter niet ten laste van het budget voor het atelier, aangezien docenten en mentoren deze uren ook besteden aan stages / scripties die niet in het kader van het atelier worden uitgevoerd.

3.2.2.3. *Atelierpartners*

Atelierpartners worden door het atelier team actief betrokken bij het atelier. De vorm waarin die betrokkenheid tot uiting komt kan heel erg verschillen, bijvoorbeeld:

- Als object van onderzoek of als onderzoeksomgeving waar (een deel van het) onderzoek gedaan wordt.
- Als 'mede-onderzoeker': voert vergelijkbaar onderzoek uit in eigen omgeving.
- Als sparringpartner: geeft feedback en suggesties op onderzoeksvoortgang, bijvoorbeeld tijdens de Open Ateliers.
- Als expert: bijvoorbeeld door het verzorgen van lezingen, seminar, workshop of masterclass.
- Als mede organisator bij kennisdeling, bijvoorbeeld in het organiseren van masterclasses en/of andere bijeenkomsten.

De volgende organisaties en personen kunnen worden betrokken bij het atelier:

Archiefdiensten	: Kunnen vergelijkbare onderzoeken uitvoeren in eigen gemeente. (<i>mede-onderzoeker</i>) Werving via BRAIN
Lectoraat Cultureel Erfgoed	: Masterclass of lezing door lector (<i>expert</i>)
Lectoraat Digital archiving and compliance	: Masterclass of lezing door lector (<i>expert</i>)
Hoogleraar Archiefwetenschap Leiden	: Masterclass of lezing door hoogleraar (<i>expert</i>)
Stichting Financieel Erfgoed	: Lezing (<i>expert, sparringpartner, object van onderzoek</i>)
KVAN	: Organisatie masterclass (<i>mede-organisator kennisdeling</i>)
Knowmads Business School Amsterdam	: <i>Sparringpartner, expert</i>
The Patching Zone	: <i>Sparringpartner, expert</i>

¹⁷ onderwijskundige begeleidt in 2014-2015 de uitvoering van dit atelier en evalueert of de gewenste didactische doelen voor het atelier zijn behaald.

¹⁸ betreft de 'reguliere' stage- en scriptiebegeleiding van de docenten van HvA, UvA, Reinwardt en Universiteit Leiden. De docent-begeleider hoeft zelf geen deel te nemen aan het atelier. Uren staan als PM toegevoegd.

¹⁹ betreft de 'reguliere' mentor vanuit de archiefdienst/praktijkorganisatie. Ook hier geldt, dat deze begeleiding bij een andere medewerker van de praktijkorganisatie belegd kan zijn. Uren staan als PM toegevoegd.

Wij van Winkwaves	<i>Sparringpartner, expert</i>
Nederlandse School voor Openbaar Bestuur	<i>Sparringpartner, expert</i>
Bureau Onderzoek en Statistiek gemeente Amsterdam	<i>Sparringpartner, expert</i>
Diverse personen (zijn nog niet allemaal benaderd en om die reden niet opgenomen in dit projectplan)	<i>Sparringpartner, expert</i>

3.3. Resultaat van het Atelier

In het atelier wordt onderzoek gedaan naar de rol van de archivaris in een samenleving die zichzelf documenteert en de manier waarop de archivaris die rol vorm kan geven. De uitkomst van het atelier bestaat uit scenario's die invulling geven aan die rol, met (voorbeelden van) instrumenten waarmee de archivaris die rol kan vorm geven.

Het Atelier Documenteren van de Samenleving wil de volgende resultaten opleveren:

- Eén of meerdere scenario's, waarin geschetst wordt hoe archivariissen invulling kunnen geven aan hun rol in een samenleving die zichzelf documenteert.
- (Indien mogelijk²⁰) Instrumenten (bijvoorbeeld in de vorm van checklists, handvatten, vuistregels, case-beschrijvingen, voorbeelden, ...) voor archivariissen, waarmee zij die rol kunnen vormgeven.
- Directe toename van de deskundigheid bij de deelnemers aan het atelier en de actieve volgers van het atelier.
- Actieve kennisverspreiding, bijvoorbeeld via een blog, een masterclass, een afsluitend symposium en publicaties/presentaties.

Via deze activiteiten wordt de kennis die wordt opgedaan in het atelier landelijk gedeeld.

- Als Atelier een nieuw model voor interactieve en interdisciplinaire kennisontwikkeling binnen het archief- en informatiedomein.

Het atelier-model is bruikbaar voor het uitwerken van toekomstige vraagstukken en als onderwijs- en onderzoeksomgeving voor studenten, docenten en professionals.

3.4. Organisatie van het atelier

De uitvoering van het atelier vindt plaats in de maanden april 2014 – april 2015:

Fase 1 Denken en plannen	:	15 mei – 1 september 2014
Fase 2 Doen en delen	:	1 september 2014 – 1 februari 2015
Fase 2 Evalueren en borgen	:	1 februari – 1 april 2015

Het atelier neemt de vorm aan van een netwerk, bestaande uit studenten en medewerkers van de drie praktijkorganisaties en de onderwijsinstellingen. Andere geïnteresseerden kunnen zich bij het netwerk aansluiten. Kennisdeling vindt zowel digitaal plaats (via een digitale atelier), als in regelmatige bijeenkomsten van onderzoekers (het open atelier). De onderzoekers (studenten, docenten, professionals) zijn met enige regelmaat in of bij het Streekarchief Midden-Holland, het stadsarchief Amsterdam en het Archief Eemland. Studenten die stage lopen krijgen een werkplek bij deze praktijkorganisaties, met studenten die een scriptie schrijven worden afspraken gemaakt over aan- en afwezigheid bij de praktijkorganisaties.

²⁰ Het streven is instrumenten op te leveren, maar het onderzoek kan natuurlijk ook tot de conclusie leiden dat Documenteren van de Samenleving niet realiseerbaar is, of dat archivariissen daar geen rol in hebben.

In fase 2 wordt gewerkt volgens een vereenvoudigde scrum-aanpak. Scrum is een flexibele manier van werken, “oorspronkelijk bedoeld om (software)producten te maken. Er wordt gewerkt in teams die in korte ‘sprints’, met een vaste lengte van 1 tot 4 weken, werkende producten opleveren”.²¹ Werken via deze vereenvoudigde scrum-aanpak geeft zowel structuur aan het onderzoeksproces als flexibiliteit in het onderzoek. Iedere maand wordt immers bepaald ‘waar staan we nu, hoe staat dit ten opzichte van onze doelen, hoe gaan we verder?’ Het vergemakkelijkt bovendien de deelname van professionals uit andere organisaties. Een professional kan ervoor kiezen op één of meerdere sprints deel te nemen aan het atelier.

De vertegenwoordigers van de praktijkorganisaties en onderwijsinstellingen hebben met elkaar gediscussieerd over het werken met scrums. Het algemene gevoel is, dat het niet doenlijk is om iedere 2 of 3 weken bij elkaar te komen. Dan is er weinig tijd voor het doen van onderzoek tussen de bijeenkomsten in. Binnen het atelier Documenteren van de Samenleving wordt daarom in eerste instantie uitgegaan van sprints van ca. een maand. Iedere sprint start met een bijeenkomst waarin de onderzoekers aangeven wat zij de komende maand gaan doen. De sprint eindigt met een bijeenkomst waarin de onderzoekers hun resultaten, maar ook problemen bij de uitvoering, presenteren. Direct aansluitend aan deze presentatie volgt de planning van de volgende sprint.

Atelierpartners, geïnteresseerde professionals en experts worden bovendien uitgenodigd om deel te nemen aan de scrum-bijeenkomsten, om geïnformeerd te worden over de voortgang, maar ook om via discussie en feedback een bijdrage te leveren. Dergelijke ‘open scrum bijeenkomsten’ fungeren dan als ‘Open Atelier’. Per ‘Open Atelier’ wordt een nieuwe locatie gekozen, bijvoorbeeld bij een praktijkorganisatie of een onderwijsinstelling.

Het PAOO / een praktijkorganisatie stelt een zaal en faciliteiten beschikbaar voor een masterclass.

Het PAOO / een praktijkorganisatie stelt een zaal en faciliteiten beschikbaar voor het slotsymposium.

Het PAOO / een praktijkorganisatie richt een Digitaal Atelier in.

3.5. Communicatie / kennisdeling

Een belangrijke doelstelling van het atelier is het delen van de opgedane kennis, ervaring en resultaten. In dit Atelier Documenteren van de Samenleving is voorzien in de volgende vormen van kennisdeling:

Het digitale atelier

Het digitale atelier is een projectsite die de deelnemers aan het atelier ondersteunt bij het opzetten en uitvoeren van het onderzoek. Via het digitale atelier kunnen de deelnemers aan het atelier kennis delen, samen werken aan documenten, plannings maken, etc. Via het digitale atelier worden externen geïnformeerd over de start van het atelier, de voortgang van het onderzoek en de resultaten.

Het digitale atelier wordt ingericht tijdens fase 1 ‘denken en plannen’. In deze fase wordt informatie gegeven over opzet, planning en doelstellingen van het atelier. In fase 2 wordt wekelijks door de onderzoekers verslag gedaan van

²¹ Voor informatie over scrum, zie wikipedia [http://nl.wikipedia.org/wiki/Scrum_\(softwareontwikkelmethode\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Scrum_(softwareontwikkelmethode)) geraadpleegd 20130121 Een korte uitleg vanuit wikipedia “Scrum is een term die afkomstig is uit de rugbysport. Bij een scrum probeert een team samen een doel te bereiken en de wedstrijd te winnen. Samenwerking is heel belangrijk en men moet snel kunnen inspelen op veranderende omstandigheden. Scrum wordt veel gebruikt bij producten waarvan de klant / gebruiker nog niet goed weet wat hij wil en waarbij men al doende leert om de eisen en wensen beter te beschrijven en in bruikbare producten om te zetten. Vaak weet men pas wat men wil als men het eerste product, het prototype, ziet en dan worden alsnog de eisen aangepast. Scrum heeft de flexibiliteit om met laat wijzigende eisen en wensen om te gaan.”

de voortgang van het onderzoek. De resultaten (onderzoeksverslagen, instrumenten) worden via het digitale gepubliceerd en zijn zichtbaar voor iedere geïnteresseerde.

Open Atelier

De 'scrum bijeenkomsten' waar de deelnemers met elkaar de tussentijdse voortgang en resultaten van het onderzoek bespreken en plannen maken voor een volgende sprint zijn openbaar. Atelierpartners en geïnteresseerde professionals zijn van harte welkom om bij deze besprekingen aanwezig te zijn en hun input te leveren. Externe experts worden uitgenodigd om tijdens een dergelijke bijeenkomst een lezing te verzorgen, feedback te geven op het onderzoek en mee te denken over de voortgang en resultaten. NB. de duur van een Open Atelier kan variëren van een uur tot een dag.

Masterclass

Tijdens de uitvoering van het atelier wordt tenminste één masterclass georganiseerd. De masterclass wordt gegeven door een expert aan de onderzoekers in het atelier en aan geïnteresseerden uit het veld. De masterclass wordt georganiseerd samen met de KVAN. In de eerste fase wordt bepaald wanneer de masterclass plaats vindt en wie de masterclass verzorgt. Deelname aan de masterclass is gratis voor de onderzoekers, aan atelierpartners en overige geïnteresseerden wordt een vergoeding gevraagd.

Slotsymposium

De resultaten van het atelier worden door de onderzoekers gepresenteerd tijdens het slotsymposium. Externe experts kunnen uitgenodigd worden om een lezing te houden tijdens het symposium. Het slotsymposium vindt plaats aan het eind van fase 2 of in het begin van fase 3 (afhankelijk van planning, beschikbare zalen etc.). Indien mogelijk krijgt dit symposium een plek in het onderwijs, bijvoorbeeld in de start van de minor van de HvA en Reinwardt of in de start van de duale fase van de UvA.

Publicaties / presentaties / onderwijsmateriaal

De onderzoeksverslagen en de ontwikkelde instrumenten worden uitgewerkt naar een publicatie en naar materiaal dat bruikbaar is in het onderwijs. Er wordt contact gezocht met de S@P voor het uitbrengen van een publicatie via S@P. Verder publicatie van artikelen in relevante vaktijdschriften (Archievenblad, Od, Informatieprofessional), andere tijdschriften en online publicatie.

Er wordt een voorstel ingediend bij KVAN-dagen 2015 voor een presentatie over het atelier. Ook wordt actief gezocht naar andere congressen (SOD, NVBA, KNVI) waar een presentatie over de resultaten van het atelier gegeven kan worden.

3.6. Risico's en maatregelen

De belangrijkste risico's die een bedreiging vormen voor de goede uitvoering van dit atelier zijn onderzoekscapaciteit, projectcoördinatie, communicatie en de bestuurlijke structuur van het PAOO. De risico's worden hieronder beschreven, samen met de maatregelen die gedurende de uitvoering van het project genomen kunnen worden om de risico's te beperken. De genoemde maatregelen zijn verwerkt in dit projectplan, waardoor de risico's geminimaliseerd zijn.

Onderzoekscapaciteit

Risico: er zijn (te) weinig studenten, docenten en professionals die in de geplande periode tijd vrij kunnen / willen maken om het onderzoek te kunnen doen. Geen studenten betekent geen atelier.

Maatregelen (opgenomen in plan, uitvoering in fase 1):

- actieve voorlichting aan studenten over de ateliers;
- zorgen voor stage- of scriptievergoeding voor studenten;
- zorgen dat atelier past binnen de eisen die onderwijsinstellingen stellen aan stage en scriptie;
- actieve voorlichting aan praktijkorganisaties en professionals over de ateliers;
- BRAIN actief betrekken bij de werving van professionals;
- docenten vrij maken voor onderzoek in Atelier;
- stimuleringsbijdrage bij Archief2020 aanvragen om ureninzet docenten en professionals te vergoeden.

Projectcoördinatie

Risico: er is niet voldoende capaciteit voor coördinatie en sturing van het onderzoek en voor de organisatie van kennisdeling (blog, open ateliers, masterclass, symposium) beschikbaar bij de onderwijsinstellingen en/of de praktijkorganisatie.

Maatregelen (opgenomen in plan, uitvoering in fase 1):

- projectleider (de Atelierbaas) aanwijzen of inhuren, die kan fungeren als verbindende, coördinerende en stimulerende schakel in het atelier;
- stimuleringsbijdrage bij Archief2020 aanvragen voor inhuur projectleider.

Communicatie en kennisdeling

Risico: de onderzoekers zijn primair bezig met uitvoeren van het onderzoek en het ontwikkelen van instrumenten of adviezen. Communicatie over de voortgang en borging van kennis komen in het gedrang.

Maatregelen (opgenomen in plan, uitvoering in fase 1): :

- planning maken voor de wekelijkse publicatie van een blog. Atelierbaas zit onderzoekers achter de vordden.
- Aanstellen communicatiemedewerker, verantwoordelijk voor actieve communicatie met veld en opzetten en onderhouden blog (of ander digitaal communicatiekanaal).
- Indien mogelijk, stageplaats bieden aan student communicatie.

Bestuurlijke structuur PAOO

Risico: Het PAOO is 'slechts' een samenwerking tussen de drie onderwijsinstellingen die archiefonderwijs verzorgen. Het heeft geen formele status en kan geen opdrachtgever zijn. Deze bestuurlijke structuur mag geen belemmering zijn voor de ateliers.

Maatregelen (gerealiseerd in dit projectplan):

- partijen in het PAOO committeren zich aan deelnamen aan het atelier.
Commitment betekent dat de onderwijsinstellingen mensen en middelen vrij maken voor deelname aan het atelier. En dat de onderwijsinstellingen een inspanning leveren om de ateliers in te bedden in het onderwijs.
- één van de onderwijsinstellingen in PAOO vraagt stimuleringsbijdrage aan bij programma Archief2020 en is penvoerder. Voor het atelier Documenteren van de Samenleving is dit de Hogeschool van Amsterdam.

Startmoment

Risico: het opstellen van het projectplan van het atelier heeft een langere doorlooptijd dan oorspronkelijk voorzien. Het gevolg is dat het niet meer lukt tijdig studenten te werven voor stage en scriptieonderzoek in het kader van het atelier. Het atelier kan dan niet starten in jaar 2014-2015.

Maatregelen

- projectplan afronden voor 1 mei en zorg dragen voor spoedige besluitvorming
- alvast informeel studenten informeren over inhoud en opzet van dit atelier.

4. Planning uitvoering atelier

4.1. Fase 1: opzetten van het atelier

De volgende activiteiten vinden plaats in fase 1 :

- Inrichten stuurgroep (door PAOO)
- Vaststellen projectplan (door stuurgroep)
- Aanwijzen of inhuren Atelierbaas (door stuurgroep)
- Aanwijzen docenten en professionals als onderzoeker en medewerker communicatie (door stuurgroep)
- Inbedden atelier in onderwijs 2014-2015 (atelierbaas en docenten / coördinatoren van onderwijsinstellingen) (o.a. informatie voor stages en scripties, inbedding in modules UvA)
- Afspraken maken met KVAN over masterclass (atelierbaas)
- Afspraken maken met lectoren Digital Archiving and compliance en Cultureel Erfgoed en met hoogleraar archiefwetenschap RUL-AW over lezingen, seminars of masterclasses. (atelierbaas)
- Uitwerken onderzoeksplan fase 2 (atelierbaas, onderzoekers)
- Voorlichting
 - aan studenten, werving studenten (docenten, atelierbaas)
 - aan professionals van andere archiefdiensten, werving professionals als onderzoekers (atelierbaas)
 - aan buitenstaanders in de samenleving
 - aan 'atelierpartners' en aan kenniskring lectoraat Digital archiving and compliance (atelierbaas)
 - tijdens KVAN-dagen 2014 in Assen (docenten, atelierbaas)
- Aanwijzen of inhuren communicatiemedewerker, werving student communicatie
- Persbericht / informatie verstrekken over atelier. O.a. aan tijdschriften, verenigingen, blogs, discussiefora etc. (communicatiemedewerker)
- Blog inrichten (communicatiemedewerker)
- Eerste 'open atelier' organiseren, met inspirerende en prikkelende sprekers (atelierbaas, communicatiemedewerker)

4.2. Fase 2: uitvoering van het atelier

- Onderzoek uitvoeren door onderzoekers conform onderzoeksplan (onderzoekers, atelierbaas)
- Benaderen externen om lezingen of seminars te houden (atelierbaas, na overleg met onderzoekers)
- Monitoring didactische vorm atelier (onderwijskundige)
- Opstellen concrete instrumenten en andere eindproducten (onderzoekers)
- Opstellen (eind)rapportage / verslag van onderzoek (onderzoekers, atelierbaas)
- Organisatie van 6 'Open atelier' bijeenkomsten (sprint en scrum) (atelierbaas, communicatiemedewerker)
- Wekelijkse publicatie van een blog (onderzoeker, communicatiemedewerker, atelierbaas)
- Organisatie lezingen, seminars en masterclass (atelierbaas, communicatiemedewerker)
- Organisatie slotsymposium (atelierbaas, communicatiemedewerker)

4.3. Fase 3: borging, evaluatie en afronding

- Beoordelen resultaten van het atelier: zijn resultaten bruikbaar? Is het atelier geslaagd? (stuurgroep)

- Opstellen organisatorische en financiële verslaglegging voor stuurgroep en Archief2020 (atelierbaas)
- Opstellen onderwijskundige evaluatie (onderwijskundige evaluator)
- Samenstellen publicatie, uitgeven via S@P (atelierbaas en onderzoekers)
- Schrijven artikelen voor vaktijdschriften (atelierbaas en onderzoekers)
- Ontwikkelen onderwijsmateriaal (docenten)

Bijlage 1

Ter voorbereiding van dit projectplan is gesproken met:

- Els van den Bent, docent Reinwardt academie HKA
- Maaïke Lulofs, docent Hogeschool van Amsterdam
- Charles Jeurgens, hoogleraar Universiteit Leiden
- Theo Thomassen, hoogleraar Universiteit van Amsterdam
- Marens Engelhard, voorzitter BRAIN
- Fred van Kan, voorzitter KVAN
- Geert-Jan van Bussel, lector digital archiving and compliance HvA
- Riemer Knoop, lector cultureel erfgoed Reinwardt academie
- Anouk Baving, programmamanager Archief2020
- Robbert-Jan Hageman, projectcoördinator Archief2020
- Pieter van Koetsveld, medewerker programma Archief2020, Nationaal Archief
- Jelke Nijboer, manager sectie Informatie & Media van HVA-MIM
- Teus Eenkhoorn, directeur Reinwardt academie HKA
- Sigfried Janzing, Streekarchief Midden-Holland
- Eveline van der Hulst, Streekarchief Midden-Holland
- Emmy Ferbeek, stadsarchief Amsterdam
- Georges Elissen, Archief Eemland